

**RFA**

# **FOKLORUNDA DÜĞÜN**



**M. Emin Ergin**

Mehmet Öcal Ağabeyime  
Saygılarımla  
7. 4. 1973

URFA

*M. Emin Ergin*

FOLKLORUNDA

DÜĞÜN

M. Emin Ergin

MEHMET HULUSİ ÖCAL KİTAPLIĞINDAN

ŞURKAV KÜTÜPHANESİNE

AYŞE ÖCAL TARAFINDAN

2017 YILINDA BAĞIŞLANMIŞTIR. No:

KEMAL MATBAASI — ADANA

1 9 7 3

— Ağabeyim Abdülkadir Ergin'in  
Hatırasına —

## İÇİNDEKİLER

- 1 — GİRİŞ
- 2 — KIZ İSTEME
- 3 — SAKAL ÖPÜMÜ
- 4 — NİŞAN
- 5 — NİKÂH
- 6 — DÜĞÜN
- 7 — KINA GECESİ — ASBAB GECESİ
- 8 — SÜPHA YEMEĞİ
- 9 — GÜVEĞİ HAMAMI
- 10 — DUVAK GÜNÜ
- 11 — GELİN HAMAMI
- 12 — SÜNNET DÜĞÜNÜ

— Çalışmalarımda bana yardımcı olan  
Âdil Giray Saraç'a  
teşekkürler —

## Ö N S Ö Z

16. yüzyıldan beri baş döndürücü bir hızla bilim ve teknikte ilerleyen batı dünyası, bazı değerleri hasıraltı etmiş benzer. Öyle ki, 20. yüzyılın ilâhlığı iddiasında bulunan mâkina, insan ve insan değerlerini unutturmaya çalışmış ve hala da unutturmaktadır... Bu cümleden olarak insana hâkim olan madde, onun bütün görüş açısını kapamış ve kendine «varsa yoksa ben!» detirttikten sonra karın kursak edebiyatını başlatmış bulunmaktadır. Bunun sonucu olarakta Dünya baştanbaşa basit «Ekonomi diyalektik» leri ile «karnımı doyurmayan nesne ile uğraşmaya lüzum görmüyorum» diyerek sorumluluğunu üzerinden atmış görünmek istiyor.

Halbuki bütün Dünya biliyor ki, insan maddi ve mânevî ihtiyaçların ortaya çıkardığı eksiklikler halitasıdır. Yine Dünya biliyor ki mânevî hayatı, maddi hayatla dengede tutamayan insan mutsuzdur. Ve yine Dünya biliyor ki insanın maddi hayatını meydana getiren teknik, mânevî hayatı meydana getiren ise kültürdür. Bütün bu değerlerde de ancak şöyle bir sonuca varabiliriz : Teknik beynelmînel kültür ise millî dir. Yani teknik hiçbir millete münhasır değildir. Dünya üzerinde yaşayan daha doğrusu yaşamaya mahkûm edilmiş her milletin bu teknikte belirli bir ölçüde hissesi vardır. Fakat kültür öylemidir? Elbette öyle olmayacaktır. Zira kültür, belirli mekân parçaları içinde

insanların yaşayışını idame ettiren her türlü bilgidir. Zira kültür, belirli mekân parçaları içinde insanların günlük yaşayışını renklendiren ve onu bir noktada zorunlu olarak tezyin eden her türlü verimdir. Burada «belirli mekân parçaları» derken milletlerin coğrafyasının kastedildiği apaçık ortadadır. Milletlerin de coğrafyası belirli bölgelerin bileşkesi olduğuna göre ortada mesele kalmaz. Bu bileşkeyi de kuvvetlerine ayırırsak ortada kalan yalnız ve yalnız bir bölge olur. Burada anlatılmak istenen ne yönden bakılırsa bakılsın meselenin hep aynı yöne eğimlendiği görünür. Bu bir bakıma varsayımdır da.

O halde bir milletin kültüründe belirli bir mahalli kültürün yeri oldukça etkilidir. Bir mahalli bölge içinde insanların yaşayışını tanzim eden ve onu başlı başına hayata hazırlayan bir kültür kolu mevcut bulunmaktadır. İşte biz bu kola (Folklor) diyoruz.

Folklor, kelime anlamı olarak «Halk Bilgisi» demektir. Bütün lâtîn menşeli dillerde (Folk) halk, (Leur) bilgi demektir. Fakat kelimenin oldukça eski olan lâtîn diline bağlanmasına rağmen bu bilim dalı oldukça yenidir. Biz burada Folklor çalışmalarının başlangıcını 19. yüzyıl olarak alıyoruz. Bu yüzyılda birçok batı ülkesinde başlayan kendine dönme ve milli şuurunu yükseltme yolunda yapılan çalışmalar bu bilim dalını ortaya çıkarır. Finlilerin «kalavala» destanından başlayarak, Almanların Grimm «Wilhelm ve Jacop» masalları ile devam eden bu hareket 19. yüzyılın sonlarından Radloff, Otto spies, İgnacz kunos ve Szamatolsky gibi müsteşrikler tarafından doğu dünyasına tanıtılır. Bizde ise ilk sesler olarak M. Fuat Köprülü, Dr. Rıza Nur ve Saadettin Nüzhet Ergun sayılabilir. Cumhuriyetin ilânından evvel M. Fuat Köprülü tarafından «Halkiyyat» olarak isimlendirilen bu faaliyet, Cumhuriyetin ilânından sonra bir müddet «Halk Bilgisi» olarak ürün vermeye devam etmiştir. 1940 lardan sonra folklor adı ile devam ettirilen bu çalışmalar uzun bir çalışma devresine rağmen hala olgun bir ürün verememenin susuzluğu içerisinde. Şöyle ki; insanların hayatlarını tanzim eden, onları belirli bir hayat görüşü veren folklor, bugün Türkiye’de sadece halk oyunları, halk türküleri, ve mâ-nileri olarak tanımlanmaktadır.

Halbuki folklor, «Türk Halk Edebiyatı» na bağlı olan «Anonim Halk Edebiyatı» nin ta kendisidir. Yani sahibi belli olmayan, halk arasında sadece sözlü olarak yaşayan her türlü verimdir. Bu verimlerden bazılarını sıralarsak önümüze; halk oyunları, halk türküleri, bütün halk temaşa örnekleri, mâniler, hoyratlar, evlenme adetleri, doğum ve ölüm gelenekleri, bil-meceler, halk fıkraları, halk hikâye ve masalları, alkışlar (doğa ve atasözleri), kargışlar (beddualar), bazı yönleri ile destanlar, çocuk oyun sözleri, tekerlemeler vs. çıkar. Bir milletin belli başlı değerlerinden olan, milletin kendine dönüşünü kolaylaştıran veya zorlaştıran folkloru böylece bilmek borcundayız.

Ancak burada bilimsel bir objektivite iddiasına sahip olamayız. Zira objektivite bizim için bir ölçü olamaz. Folklor da herşey olduğu gibi kabul edilirse, bazı sapık değerlerin ortaya çıkacağı şüphesizdir. Bu iddiamız her ne kadar garipsenecek olursa da Türk folkloru düşünülürse iddiamızın doğruluğu ortaya çıkar. Zira Türk kültürünün asıl unsurunu düşünürsek onun temellerinde İslâm Dinî ve bu dine bağlı olarakta İslâm kültürü bulunmaktadır. Durum bu merkezdeyken objektiviteden ne derece söz edilebilir, Tezimize Urfa folklorunu örnek verecek olursak hakkımız teslim edilir sanırız.

Urfa'nın tarihi gelişimine göz atacak olursak ta M. S. 2. yüzyıldan «Haçlı seferleri» nin bitimi olan 12. yüzyılda kadar durmadan Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında sık sık el değiştirmesi, bu sayede Urfa'nın Hıristiyanlık merkezlerinden biri haline gelmesi, daha yakın tarihlere kadar Urfa'da «Ermeni» bir azınlığın bulunması, Urfa folkloruna hayli değişik değerlerin sunulmasına yol açmıştır. Halbuki yukarıda demiştik ki, Türk kültürünün nüvesini İslâm kültürü teşkil etmektedir. Kuvvetle bağlı olduğumuza ve bu bağı kırmak da muhal olduğuna göre folklor kaynaklarında rastladığımız bilgi ve ürünleri bir sözgeçle süzmemiz icap eder. Zira folklor yapıyorum diyerek folkloru yıkmak «Kaş yapayım derken...» darp-ı mese-line örnek teşkil etmek olur.

Bütün bu ölçüler içinde yola çıktık. Ciltlere sığmayacak Urfa folklorunu ufak birer kitapçık halinde karınca kararınca yayınlamaya karar verdik. Daha evvelki çalışmamız olan «Urfa



dan derlenmiş Hoyratlar Maniler» e ek olarak, birde Urfa'da hayli geniş bir mevzu olan düğün geleneklerini gözler önüne sermeye çalıştık. Yapmış olduğumuz tamamı tamamına bir bilimsel araştırmadan ziyade, bir başlangıç ve deneme mahiyetindedir. Zira ciltler dolusu kütüphanelerde yapılan araştırmalar bu alanda bizi aydınlatacak veya ip ucu verecek nitelikte değillerdi.

Mahalli deyimlere yeterince yer vererek mahalli folkloru yeterince yansıttığımıza inanıyoruz. Bu deyimlerin açıklamaları için kitabımızın sonunda bir indeks tertip edilmiştir. Düşüğümüz hatalar hoş görülür ve zihinlerce düzeltilir ümidi ile...

M. Emin Ergin

Yâr gelmezse sana pâyine sen git yârin  
Yürümezse nola dağ ey gönül abdal yürür.

Ruhî

## GİRİŞ

Urfa'da atadan kalma bir adet olan eşlerin birbirlerini görmeden evlenmeleri oldukça ilginçtir. Bununda başlıca nedenleri vardır. Urfa halkını sosyolojik olarak inceleyecek olursak, örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını görürüz. Örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı kalmalarının da çeşitli nedenleri vardır. Bunu başlıca üç gurupta incelemek mümkündür :

1 — Urfa halkının çevre illeri ile derin bir ilgisi yoktur. Köklü ailelerin bulunduğu bir ortamdır. Daha düne kadar Urfa'lı kızını başka illere gelin vermez ve Urfa delikanlısı dışardan evlenmezdi. Evlenenler ise aileler arasında iyi karşılanmaz her yeri geldiğinde alay konusu olurdu.

Urfa'da yabancılara KERİP, dışardan evlenenlere ise KERİPTEN EVLENMİŞ denilirdi. Kadınlar arasında her yeri geldiğinde «**Keripten evlenmiş, kim bilir kimin nesini almış**» denilirdi.

2 — Urfa kapalı bir bölgededir. Büyük yol güzergâhlarının birleştiği noktada değildir.

3 — Bir deniz şehri olmaması nedeniyle gidip gelen yabancıların az olmasından dolayı değişmeleri kolay kolay kabul etmemesine yardımcı olur.

Urfa'da eşlerin birbirlerini görmeden evlenmeleri adet halini almıştır. Erkek bir fırsatını bulup kızı görmeye çalışır. Evlenmede yaş konusu oldukça önemlidir. Evlenme çağına gelen erkek veya kız aileleri tarafından derhal evlendirme yoluna gidilir. Zaten anne ve babanın en büyük arzusu evlâtlarının mürüvetini görmektir. Çocuk denecek yaşlarda evlenenler olduğu gibi, yaş geçtikten sonra evlenenlerde vardır. Büyük yaşlarda evlenenlerin çoğu çeşitli nedenlerle evlenememiş kimselerdir. Küçük yaşlarda evlenenlerde bir aile sorumluluğu istenemez. Oğlanın baba ve annesi, evli çifti senelerce kendi himayeleri altında bulundururlar.

Evlenme çağına gelen delikanlının doğrudan doğruya, «**Ben evlenmek istiyorum**» diye anne ve babasına söylemesi ayıp sayılır. Bu durumu uygun bir şekilde evlenecek kimse yakın arkadaşlarına veya başka bir aracı vasıtasıyla anne ve babasına iletir. Haberi iletecek olan kimse erkek ise, oğlanın babasına : «**Allah ömürlü etsin, yegenimiz artık böyüdü, gözü damlarda duvarlarda**» diyerek delikanlının evlenecek yaşa geldiğini, artık evlenebilmesi için bir kızın aranmasını söylemek ister. Oğlanın babası ise, eve gidip durumu karısına açar. Oğlanın annesi ise : «**Benimde kulağıma degdi, bende işin farkındayam**» diye cevap verir. Zaten anne, bu hayırlı işte daima babadan daha fazla çaba harcar.

Evlenecek yaşa gelen delikanlı, annesinin yaptığı yemekleri, yıkadığı çamaşırları beğenmemeye başlar. Çeşitli huzursuzluklar, incir çekirdeğini doldurmayacak kadar basit meseleleri kendine dert edinmeye başlar. Anne ise : «Elimden bu kadar geliy<sup>(1)</sup> yarın avradıy<sup>(2)</sup> siye<sup>(3)</sup> bişirir beğenirsen» der. Oğlan bu söze hafiften güler, mesele anlaşılmuş demektir. Anne o günden sonra gizliden gizliye kız aramaya başlar. Tanıdıklarının tavsiyelerine uyarak gelinlik çağındaki kızların evine bir bahane ile gidip kızın ailesinin yaşantısını kendi görüşüne göre inceler. Oğlanın annesi kendi huyuna ve sofrasına uygun bir kız araştırır. Evlenmede en çok dikkat edilecek husus; eşin asil ve iyi bir maziye sahip ailenin çocuğu olması gerekir. Bunun yanında görgü, güzellik ve tahsil evlenmede en çok hassasiyet gösterilen konulardır.

Çeşitli nedenlerle evlenmemiş veya evlenememiş genç kızların, batıl bir inancın etkisi altında kalarak köy ve şehirde cuma selâsı okunmadan önce kızın çarşafı minarenden veya yüksek bir yerden (Ulu camii veya Eyyûb peygamber camii) atılır. Yüksekten düşen çarşaf tesadüfen açılmış ise, kızın bahtı açılacak kısmeti yakında çıkacak anlamına gelir. Şayet açılmaz toplu halde düşerse daha bir müddet evlenemeyecek anlamına gelir. Veya : Cuma namazından sonra yaşlı bir kadın eline kilitli bir anahtarı alıp namazdan ilk çıkan kimseye bunu açtırır. Kilit açıldığında kızın bahtı açılacak kısmetlisi yakında çıkacak anlamına gelir. Kilitin açılması için bu eski örf ve adeti bilen bütün erkekler itiraz etmeden anahtarı alıp kiliti açarlar.

## KIZ İSTEME

Evlenme çağına gelen oğlanın anne ve babası veya yakınları oğullarına kız aramaya başlarlar. Anne tanıdıklarına bilhassa yaşlı kadınlara : «**Oğlum evereceğam<sup>(4)</sup> acaba münasip bir kız bulabilirmiyem**» diye sorar. Hamamda, düğünlerde, kır gezintilerinde kızları araştırmaya; huyunu, soyunu sormaya soruşturmaya başlar. Her gittiği toplulukta kendi görüşüne göre kızları araştırır.

Gözüne kestirdiği bir kız olursa ilk önce kızın yakın ev komşularından incelemeye başlar. Oğlanın annesi bu araştırmalarda kız tarafını kendi menfaatine uygun olarak inceler. «**Acaba bu kız nasıldır, derdimizi çeker mi, gişi kızı<sup>(5)</sup> mıdır?**» Komşular ise kendilerinden sorularan genç kız iyi huylu biri ise : «**Mabalı<sup>(6)</sup> günahı benim boynuma**» diyerek teminat verir. Şayet kızı almalarını tavsiye etmiyor ise : «**Komşumuzdur ama, pek ilgimiz yoktur**» diye cevap verirler.

Hiçbir komşu genç bir kızın kısmetine mani olmak istemez ve hiç bir genç kız kötülenmez. Daha evvelde

bahsettiğim gibi Urfa köklü ailelerin bulunduğu bir ortam olması nedeniyle uzak veya yakın akrabalıklar mevcuttur. Urfalı, kendi ailesini ve akraba çevresini iyice araştırarak olursa zincir gibi birbirine bağlı akrabalıklar doğar. Urfa'da herkes hemen hemen birbirinin akrabasıdır. Ya anne tarafından veya baba tarafından, ya yakın ya uzak ama bir bağ mevcuttur.

Birde MAHLE ŞENİĞİ diye tabir edilen aynı mahallede oturan aile fertlerinin birbirlerine karşı duymuş oldukları yakın dostluk ve sempatiden dolayı, kız istemelerde ilerde doğabilecek bir hoşnutsuzluğa mani olmanın çarelerinden biri de, kızın daima iyi taraflarını söylemektir. Birde kadınlar arasında genç bir kızın kısmetine mani olmanın günah olacağı kanaat ve düşüncesi, kızın daima iyi taraflarını söylemelerine sebep olur. «Çok iyi kızdır, terbiyelidir, gişi kızıdır» derler.

Oğlanın annesi kıza bakmak üzere kız evine ansızın veyahut haberli olarak yanına yakınlarını alarak gider. Biraz havadan sudan bahsedildikten sonra, oğlanın annesi genç kızdan bir bardak su ister. Su isteme aslında kızla konuşma vesilesidir. Gaye kızın yürüyüşünü, davranışını, konuşma tarzını, becerikliğini kontrol etmektir. Diğer bir deyişle; kızın hareketlerini toptan değerlendirmektir. Oğlan tarafı şayet kızı beğendiyse bir fırsatını bulup kız orada yokken kızın annesine : **(Allah bağışlasın. Nişanlısı, sözlüsü yokmu?)** diye sorarlar. Kızın annesi sorulan sorulara cevap vermezse, kızın nişanlısı veya sözlüsü yok demektir.

Bu durumdan memnun olan oğlanın annesi şayet kızı ve ailesini beğenmiş ise, oğlunun tahsilinden, iyi

huyundan, terbiyesinden, dürüstlüğünden bahseder. Kızın annesi, oğlanın annesini veya isteyecek kimseyi sükûnetle dinledikten sonra : «**Kimlerdensiz(?)**, **nerede otur-siz(?)**, **oğlu neçi(?)**» diye kendiside birkaç soru oğlan evine sorar. Müsbet cevap alındığı takdirde oğlanın annesi kendilerini birkaç gün sonra tekrar bu hususta rahatsız edeceklerini söyleyerek kız evinden ayrılırlar.

Akşam olduğunda kızın annesi durumu tüm ayrıntılarıyla kocasına anlatır. Baba ise, oğlan tarafının durumunu çevrede araştırır. Uygun gördüğü takdirde durumu karısına anlatır. Şayet uygun görmemiş ise : «**Avrat, oğlan evi geldiğinde kızı vermiyecağımızı münasip bir şekilde aynat (10)**» der. Veya oğlan tarafını beğenir de, tamamen tatmin edici, diğer bir tabirle dört başı mâmur bulmadığı için kesim denilen pazarlıkta yüksek bir değer isteyerek oğlan tarafının bu işten vazgeçmesine çalışır.

Oğlanevi yukarda bahsedildiği gibi, bir kaç gün sonra haber almaya gelir. Oğlanevi iyi karşılanınca oğlanın annesi bundan cesaret alarak : «**Allahın emri, peygamberin kavli ile kızıyizi, oğlumuza istemağa geldiğ**» der. Kızın annesi ise: «**Hele babasına sorağ(11) ne deyi ne demiy**»

Her iki tarafın müsbet cevaplarına karşılık «**Kabul, Allah her iki tarafa da hayırlı ve uğurlu etsin**» Şayet beğenmeyip vermek istemezlerse: «**Kızımız daha küçük, gelin olacak yaşta değil, daha mektebe gidiy**» derler.

Bazı kız istemelerde müsbet cevap alamayan kimseler, muhakkak o kızın alınmasını ısrar ettiklerinden bazı hadiseler cereyan eder. Evlenme çevre köylerde başlık denilen büyük bir maddi güce dayandığı için köy de-



likanlıları bu parayı temin edememeleri yüzünden kız kaçırma olayına tevessül ederler. Başlık kızın asaletine göre onbin ile yüzbin lira arasında değişir. Bazen başlık para olarak değilde, canlı hayvan veya bir tarlanın para-ya çevrilmesi ile de değerlendirilebilir.

Ayrıca çevre köylerde Berdel (Değişik) tabir edilen bir evlenme usulu vardır. Evlenme çağına gelen iki erkeğin kız kardeşlerini birbirleriyle değiştirerek evlenmelerinden ileri gelir. Bu usul aile reislerinin rızasile olabileceği gibi yalnız damat namzetleri arasında varılan bir anlaşma sonucuda olabilir. Berdel usulunde düğün kafileleri yolda karşılaşınca uzak mesafede dururlar. Yaşlı birkaç erkek gelinleri alıp iki kafilenin ortasında değişirler. Dinî nikâh ise gelinlerin damat evine gitmesinden sonra yapılır. Bu şekilde evlenmelerde gelinlerden birinin ölümü halinde diğer taraf kızını geri alır. Vermek istemeyen damat başlık vermek mecburiyetindedir. Çocuk olması kaideyi değiştirmez. Bu çeşit evlenme sadece köylere mahsustur.

Evlenme büyük bir para ister. Delikanlı ve kızlar birbirlerinden çok ayrı ve başka başka Dünyalarda yaşarlar. Ailelere bu konuda eğitim ve öğretim verilemez. Bu konuda konuşmak bilhassa gençler için oldukça ayıptır. Kız istemedi sorup soruşturma işi haftalarca ve hatta aylarca sürer. Urfa'da şöyle bir hikâye anlatılır :

«Vaktile Bilal isimli bir genç evlenmeye karar verir ve bir kıza talip olur. Kızın anne ve babası Bilal'ı uzun bir zaman sorup soruştururlar. Gidip gelmeler, komşulardan yapılan istihbaratlar bittikten sonra Bilal'ın annesine, kızlarını oğluna vermiyeceklerini söylerler. Bu sıra-

da o kıza yine başka biri taliptir. Uygun görüldüğü için Bilal'a değilde sonradan kızı isteyen delikanlıya kızı verirler. Aradan uzun bir zaman geçtikten sonra kız evlenir. Bilal ise sevdiğinin evlenmesiyle kızdaki vazgeceğine bilakis kızın kendisine verilmemesiyle haksızlığa uğradığını söyleyerek, sevdiğini görebilmek için mecnun gibi dolaşmaya başlar. Sevdiğinden ve kendisine verilen red cevabından ümidini kırmayan Bilal, gelin hamamı gününü sabırla bekler. Nihayet evliliğin onbeşinci günü adet olan gelin hamamı günü gelir çatar. Gelin usulüne göre giydirilip hamama gitmek üzere sokağa çıkarılır. Daha evvelden o sokakta bekleyen Bilal, sevdiğinin karşıdan geldiğini görünce kendi kendine hitaben yüksek bir sesle sevdiğine duyurabilmek için :

YÜRÜ BİLALİM YÜRÜ  
KAŞI HİLALİM YÜRÜ  
İSTEREM ERİ<sup>(12)</sup> ÖLE  
SENİ DUL ALİM YÜRÜ

diyerek birbirlerine uzun uzun bakışmalardan sonra geçer giderler. Bilal'ın bu bedduası tutar ve gelin hamamından yedi gün sonra sevdiğinin kocası ölür. İkinci defa dünür gönderen Bilal'a sevdiğini dul olarak verirler.»

Taraflar anlaştıktan sonra kız tarafından oğlan evine bir mektup gönderilir. Buna KESİM KAĞIDI denir. Bu mektupta kız evinin oğlan evinden istedikleri yazılıdır. Bir kesim kağıdı örneği : Bismillahirrahmanirrahim. Onbinlira başlık, altı çift bilezik, inci takım, elmas kolye, altı kat elbise, altı çift ayakkabı, beşyüz lira hal-et<sup>(13)</sup>, misafir odası takımı, vs. Hazırlanan kesim kağıdı kız evi tarafından bir işçi kadınla oğlanevine gönderilir. Bu mektubu getiren kadına oğlanevi tarafından bahşış veri-

lir. Bahşış vermemek oldukça ayıptır. Oğlanevi gelen kesim kağıdındaki şartları kabul ediyorsa kağıdın alt tarafına hepsi kabul diye yazarlar. Kabul edilmiyorsa verebilecekleri şeyleri yine aynı kağıdın altına yazar ve kizevine gönderirler. Kizevide aynı şekilde oğlanevi tarafından gönderilen işçi kadına bahşış verirler. Her iki taraf içinde bahşış vermemek o derece ayıptır.

Bir kimse isteyeceği kızın ailesinin daha evvelden isteyeceği başlık ve ziynet eşyasını aşağı yukarı tahmin eder. Fakir bir kimse hali vakti yerinde olan bir aileden kız almaya pek cesaret edemez. Genel olarak evlenen tarafların mali ve sosyal durumları aynı seviyede olması gerekir. Çünkü hem kız evinin isteyeceği başlığı veremez hem de birbirlerinin sosyal yaşantılarına ayak uyduramazlar.

Şöyle bir hikâye anlatılır : «Birgün fakir bir delikanlı hali vakti iyi bir aileden kız ister. Delikanlı fakir olduğu ve isteyecekleri başlığı veremeyeceğini bildikleri için kızın ailesi kızlarını vermek istemezler. Oysa oğlanın istettiği kız komşusudur. Delikanlı talip olduğu kıza varlıklı görünmek için sağa sola borçlanıp güzel elbiseler giyer. Yine bir kış günü yeni elbiselerini giyip kar atmak için dama çıkar. Bu sırada hayad<sup>(14)</sup>a çıkan taliplisi, delikanlıyı görür. Kendisine mâni söyleyerek sevdiğini ifade etmeye çalışan delikanlıya :

DAMA ÇIKMIŞ KAR ATİ<sup>(15)</sup>  
KIZLARA ÇALIM SATI<sup>(16)</sup>  
ÇALIMI DÜZGÜN AMA  
GECE MİTİL<sup>(17)</sup> DE YATI<sup>(18)</sup>

diyerek fakirliğini yüzüne vurup, kendisinden vazgeçmesini ikaz ederek red cevabı verir.»

## SAKAL ÖPÜMÜ

Taraflar anlaştıktan sonra nişan yapılmadan evvel oğlanevi, kızevine : «**Kızınızı bize lâıyk görüp verdiğiniz için teşekkür ederiz**» anlamını taşıyan bir ziyaret yaparlar. Bunu sakal öpümü veya teşekkür denir.

Kızın istenmesini müteakip oğlanevi ve oğlanevinin yaşlı yakın akrabaları sakal öpümüne giderler. Sakal öpümüne gidecek olan oğlanevi kesimde anlaşılan başlığın tamamını veya bir kısmını beraberlerinde kızın babasına vermek üzere götürürler. Fakat kesimde anlaşılan başlığı götürmeden de gidilebilir. Bu tarafların anlaşmasına bağlıdır.

Kızevine giden oğlanevinin erkekleri, kızevinin erkekleri ile, kadınlar ise kız tarafının kadınları ile tanışır- lar. Ayrıca oğlanevi'nin gençleri ile kızevinin gençleri de bu sakal öpümünde birbirleriyle tanışmış olurlar.

Kızevinde ekseriye çiğköfte, baklava ve kadayıf, çeşitli meyvalar, çaylar, kahveler ikram edilir. Sohbet edi-

lır. Bu ziyarette evlenecek olan kız ve oğlan birbirlerini görmez, erkekler ve kadınlar ayrı ayrı odalarda otururlar. Nişan günü ve yapılması gereken hazırlıklar için kararlar alınır, saat onbir veya oniki de oğlanevi kızıevinden ayrılır.

## NİŞAN

Nişan evlenmeye karar vermiş olan çiftlerin aileleri arasında yapılan bir merasimdir. Gaye kız ve oğlan ailelerinin birbirlerini yakından tanımak hem de düğüne hazırlık yapmaktır.

Urfa'da yapılan nişan başka Anadolu illerinde yapılan nişanlardan apayrı bir özelliktedir. Kız ve oğlan birbirlerini görmeden (Yakın akrabalıklar müstesna) ve konuşmadan nişanlanırlar. Kız ve oğlan birbirlerine tamamen yabancıdırlar. Birbirleriyle yakın ve uzak hiçbir ilişkileri olmaz. Ancak kızın istenmesini müteakip nişanlılık halinde de olsa damat namzedinin kız evine gidip gelmesi hoş görülmez. Dinî nikâh işlemi yapılmadığı için birbirlerine görünmeleri, konuşmaları çevrenin örf ve adetlerine göre ayıp, dinî kurallara göre haram ve günâh sayılır.

Nişanlılar, nişanlanmakla bir nevi motiflenmişlerdir. Psikolojik olarak duyguları aşka yönelmiştir. Bunlar yaşlı kadınlar aracılığı ile birbirlerine mâniler gönderirler.

— Kız :

OĞLAN ADI ALLOŞTUR  
TOP KAKÜLİY NE HOŞTUR  
HERGÜN GEL BURDAN SAVUŞ<sup>(19)</sup>  
TEK DESİNLER SARHOŞTUR

— Oğlan :

HELE ZEMZEM  
GEL OTUR GÖREM ZEMZEM  
ANAY SIYE KÖLE GEZİY  
BEN SIYE KÖLE ZEMZEM

— Kız :

OĞLAN ADI REŞİTTİR  
GÜL ALNIYA DÜŞÜPTÜR  
GECE VERDİĞİN HATEM<sup>(20)</sup>  
BARMAĞIMDAN DÜŞÜPTÜR

— Oğlan :

KIZ ADI ASIYE  
KURBAN OLUM SESİYE  
KAKÜLİDEN ÜÇ TEL VER  
PÜSKÜL EDİM FESİYE

Bu mâni alışverişinde nişanlılar birbirlerine mevsimine göre hediyeler gönderirler. Bazen bir demet çiçek, bazen bir sepet meyva gibi.

Kız ve oğlanın nişan yüzüklerinin yapılmasına aileler karar verir. Kuyumcuda parmak ölçüleri alınır. Bu ölçü alma işi yine ayrı ayrı yapılır. Kız ve oğlan birbirle-

rini görmezler. Oğlan ancak kızı kuyumcudaki parmak ölçüsü kadar tanır. Nişan yüzükleri kuyumcudan kuyumcunun çırağı tarafından oğlan evine getirilir. Yüzükleri getiren çırağa bahşiş verilir. Nişan merasimi kız evinde yapılır.

Kız evine misafirler davet edilir. Nişana gelen misafirlere mevsimine göre yiyecekler, içecekler ikrâm edilir. Kışın çiğköfte başta olmak üzere kadayıf, meyvalar. Yazın çeşitli yemekler, kebaplar, meşrubat gibi.

Kız giyinip, hepsi kadın olan misafirlere: «**Hoş geldiniz**» diyerek misafirlerin yanında oturur. Küvre<sup>(21)</sup> kızı tebrik ederek oğlanın yaptırdığı yüzüğü parmağına takar. Müzik dinlenir, sohbet edilir, düğün hazırlıkları ve nikâh günü tesbit edilir. Nişanlılık devresi çoğu zaman uzun sürer. Bu süre daha ziyade oğlan evinin isteğine bağlıdır. Ekseriya baharda nişan yapılırsa da evlenmeler güz'ün ilk ayında olur. Bunda da Ramazan ayının araya girmemesine dikkat edilir. İki bayram arası yapılan nikâh uğur sayılmadığından Ramazan ayından evvel nikâhın yapılmasına dikkat edilir.

Nişanlı oğlan kurban bayramında nişanlısına koç gönderir. Buna GELİN KUZUSU denir. Nişanlılık devresi yaz aylarına tesadüf ederse-ki ekseriya tesadüf eder, oğlan nişanlısına bahçelerde özel olarak hazırlanmış has<sup>(22)</sup> gönderir. Gönderilen has'ın üzerine gelin kumaşları atılır. Kumaşın renkleri genel olarak gözü ve ruhu okşayacak niteliktedir. Buna da GELİN HASI denir. Nişan merasimi çevrenin örf ve adetlerine göre kızın evinde yapılması gerekir.

Oğlan tarafından birkaç kadın nişandan iki gün



önce nişan şerbetinin hazırlanması için kızıne giderler. İkinci günün sonunda oğlanın akrabaları, yakın komşuları kızıne giderler. Kızıne ise nişan için kendilerini ilgilendiren özel hazırlıklarını tamamlarlar. Artık nişan evinin dekoru tamamlanmıştır. Nişan günü genç kızlar, hazırlanmış olan şerbetleri gelen misafirlere dağıtırlar. Hazırlanan bu şerbetten oğlanın da içmesi arzulanır. Bunun için bir sürahiye şerbet konur. Üzerine beyaz ipek bir mendil örtülür. Örtülen mendilin üzerine kırmızı bir kordela ile oğlanın nişan yüzüğü bağlanır. Kız evinin tanıdığı yaşlı bir kadın bu sürahiyi alıp oğlan evine götürür. Oğlan yüzüğünü parmağına takar ve böylece oğlan da nişanlanmış olur.

Nişan takma işi bitikten sonra zılgıtlar çalınır, müzik dinlenir, sohbet edilir, nikâh ve düğün günü kararlaştırıldıktan sonra misafirler dağılırlar. Bu sıralarda kızın gelinlik elbiseleri alınır, terzide diktirilir. Nişandan sonra pazar ve perşembe olmak üzere haftada iki gün oğlan tarafından gönderilen taksilerle kız gezdirilir.

İKİ TAHTA ÇAKARLAR  
ARASINDAN BAKARLAR  
DAHA YAŞIM KÜÇÜKKEN  
BIYE NİŞAN TAKARLAR

hala hala hee

Bu gezme işi nişan gününden nikâh yapılacak güne kadar fasılalarla devam eder.

## NİKÂH

Nikâhı iki kısımda inceleyebiliriz : 1 — **Resmî nikâh** 2 — **Dinî nikâh**. Resmî nikâha SARAY NİKÂHI denir. Saray nikâhı denmesinin sebebi Resmî Devlet daire-sinde yapılmasından ileri gelir. Dinî nikâha ise, HOCA NİKÂHI denir. Evlenme aktinin yetkili bir din adamı tarafından yapılmasından ileri gelir. Köylerde resmî nikâha çoğunluk olarak köylüler, çocuklarını okula verirken veya askere gönderirken veyahut bir miras konusu ortaya çıktığı zaman yaparlar. Şehir merkezinde ise resmî nikâhla dinî nikâhın bir arada yapılması gerekir. Yani evlenme aktinin olabilmesi için dinî ve resmî nikâhın yapılması lâzımdır.

1 — **Resmî nikâh** : Türk Medeni Kanununa göre nasıl yapılacağı tarif edilmiştir. Uygulamada yurdumuzun bütün illeğinde aynıdır.

2 — **Dinî nikâh** : Dinî nikâh yapılmadan bir hafta veya üç dört gün önce akrabaları ve yakınları çağrı-

da bulunmak için davetiyeler tanzim edilir. Tanıdık ve akrabalara haberciler salınır. Herkesin bu çağrışı duyması için kız ve oğlan tarafı büyük bir çaba harcar. Burada gaye herkesin bu akti duyması, Nikâhı engelleyici bir sebep var ise nikâh kıyılmadan önce ortaya çıkmasıdır.

Kızın ailesini yakından tanıyan yakın ahabab veya yakın bir akrabası kızını almak isteğinde bulunabilir. Bu durumda ilerde doğabilecek bir hadise kendiliğinden önlenmiş olur. Çevrede kızın akrabalarının ağız yoklaması yapılmadan bir aile diğer bir ailenin kızını istemez.

Nikâh için bütün ortamlar hazır olduğunu düşünecek olursak nikâhin çağrılan davetlileri ile birlikte kız evinde yapılması şarttır. Kız evinde yapılmayan nikâhlar ayıp ve gülünçtür. Başkasının evinde oğlanevini nikâha çağırarak oğlan evine bir nevi hakarettir. Nikâh sabahın erken saatlerinde yapılır. Cuma günü sevap sayıldığından bu güne tesadüf ettirilir. Fakat pazar günü resmî tatil olduğundan herkesin gelebilmesi için ekseriya bu günde yapılır. Kız evinde toplanan misafirler, oğlan evinin göndermiş olduğu malzemeleri (şeker, pasta) şerbet yaparlar. Nikâh günü sabahı nikâhı kıyacak olan hoca gelip kendine tahsis edilen yere oturur. Kız tarafından bir erkek kızın kendisine vermiş olduğu akit vekâletnamesine dayanarak söz sahibidir. Oğlan tarafından da bir erkek yine aynı akit için söz söylemeye sahiptir. Hoca bu vekâletname sahiplerini karşısında oturtur.

Evvelce kararlaştırıldığı gibi tarafların vekilleri gelip hocanın önüne diz çökerek otururlar. Bu anda her-

kesin gözü ve dikkati hoca ve tarafların vekillerine toplanmıştır. Hoca, vekillerine hangisinin kız, hangisinin oğlanın vekili olduğunu sorar. Taraflar herkesin duyabileceği bir sesle cevap verirler. Bu bir nevi tarafların durumlarını tesbit etmek için yapılan duyuru anlamına gelir.

Hoca evvelâ kızın vekiline daha sonrada oğlanın vekiline sorular sorar. Kızın ve oğlanın vekili topluluğun duyabileceği bir sesle söylenen sözleri tekrar ederek : «**Vekâletim hesabiyle aldım, helallığa kabul ettim**» diyerek dinî esaslara göre nikâh akti tescil edilmiş olur. Hoca ise bu cevaplardan sonra İslâm dininin gerektirdiği kurallara göre dualar okur. Topluluk ise her duanın bitiminde «**Âmin**» diyerek yapılan akti ve duaları tasdik eder.

Bundan sonra şerbetler içilir, pastalar yenir. Şerbetlerin içilmesinden sonra kız ve oğlanın yakınları ayağa kalkıp sokak kapısı önünde sıra ile dizilirler. Misafirler teker teker önlerinden geçerek nikâhın her iki taraf için hayırlı ve uğurlu olması temennisiyle selâmlarlar. Evvelce hazırlanmış olan nikâh şerbetinden bir miktar diğer bir odada toplanmış olan kadın misafirlere gönderilir. Bunlarda kendi aralarında şerbetler içerler. Kız ve oğlanın akrabalarına hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ederek ayrılırlar.

## D Ü Ğ Ü N

Düğün, tarafların tesbit ettiği bir günde yapılmasına karar verilir. Verilen kararda düğünün nerede ve nasıl yapılacağı hususları da göz önüne alınır. Urfa'da evlenme düğünü denince akla iki düğün gelir : 1 — **Avrat düğünü.** 2 — **Erkek düğünü.**

Gerçekte bu iki düğünü ayrı ayrı incelememizin sebebi kadın ve erkeklerin kendine özgü adetlerine göre düğünü yapmalarından ileri gelmektedir. Avrat düğünü kız evinin kadınları ile oğlan tarafının kadınları arasında yapılır. Erkek düğünü ise sadece oğlanın akrabaları ve tanıdıkları tarafından yapılır. Kız tarafından bir erkeğin yapılacak düğüne katılması ayıp sayılır.

1 — **Avrat düğünü** : Düğün gününden bir hafta veya dört beş gün önceden taraflar yakın akraba ve komşulara indekçi<sup>(23)</sup> aracılığı ile haber verip düğüne davet ederler. Davet edilen kimseler davet edildikleri gün-

den itibaren düğün için elbise ve yiyecek hazırlığı yaparlar.

Düğün hangi mevsime rastlıyorsa bu mevsimle ilgili yiyecekler hazırlanır. Düğün sonbahar ve kışa rastlıyorsa çevrenin kendine özgü patpat<sup>(24)</sup>, kavurğa<sup>(25)</sup> ağzıyumuk<sup>(26)</sup>, çekçek<sup>(27)</sup>, bastık<sup>(28)</sup> kesme<sup>(29)</sup> vs. gibi yiyecekler götürülür. Gönderilen indekçiler ev ev dolaşarak düğün sahibinin davetiyesini sözle iletirler. Haberi alan ev veya şahıs indekçiye bahşış verir ve bu sırada indekçiye kendilerinden evvel kimlere uğradığını ve bu kimselerin gecede nasıl elbiseler giyeceğini sorarlar. Bundan da gaye düğüne herkesten daha iyi bir kıyafetle gitme ve herkesten fazla nazar-i dikkati çekme çabasıdır.

Indekçiye bahşışin bol verilmesi büyük bir şeref sayılır. Kadınlar bilhassa bu hususa çok dikkat ederler. Kabullerde, düğünlerde, kır gezintilerinde dedikodu edilmesinler diye bahşışin az verilmemesine dikkat ederler.

Genel olarak düğünün yapılacağı evin veya ev avlusunun büyük olması şarttır. Büyük olmasındaki gâye, misafir çokluğu karşısında küçük düşmemek içindir. Düğün evinde düğünün yapıldığı gün hiçbir erkek bulunmaz daha doğrusu bulundurulmaz. Düğün evin de erkeğin bulunması dinî kurallara göre günâh, çevrenin örf ve adetlerine göre ayıp sayılır. Sadece, düğün yapılan evin sokak kapısında bir erkek oturtulur. Bundan gaye dışardan gelecek bir erkeğin içerdeki kadınlara haberi bir çocukla iletmesi ve erkekleri içeri bırakmaktır. Düğünde çalgı çalanlar ise âmâ kimselerdir. Şayet âmâ çalgıcı bulunmaz gözlü çalgıcı getirme mecburiyeti hasıl olursa bu gözlü çalgıcıların önüne perde çe-

kilip arkasında oturtulur. Yani çalgıcılar kadınları görmezler. Yaşlı bir kadın veya kız çocuğu aracılığı ile misafirlerin isteklerini çalgıcılara iletirler. Düğünde ekseriyetle çiftetelli, dörtlü, mendil, ve lorke gibi mahalli oyunlar oynanır. Veya söylenecek türkünün akışı ile ilgili pratik çevresel danslar yapılır.

Düğünde gelin kaldırılıp oynatılır. Gelinin başına misafirler para çevirirler. Bu çevrilen paraları düğünde hizmet eden kadınlar nişanlı kızların başına çevirip «Ağ-batı<sup>(30)</sup> size olsun» diyerek çalgıcılara verirler.

SARI TAKSİ GELİYOR  
TOZU DUMAN EDİYOR  
ABLAM GELİN GİDİNCE  
SIRA BANA GELİYOR

Düğünde yenecek olan mahalli yiyecekler düğüne, dinlenmek için bir süre ara verildiğinde yenir. Herkes getirmiş olduğu yiyeceklerden birbirlerine ikrâm ederler. Düğün gündüz öğleden sonra başlar gecenin geç saatlerine kadar devam eder.

**2 — Erkek düğünü :** Düğün sahibi birkaç gün önceden düğünün nerede yapılacağını akrabalarına, yakın dostlarına, komşularına bir erkek işçi tarafından haber gönderir. Düğün yağışsız bir mevsime rastlıyorsa geniş bir avluda yapılır. Düğünde davul, zurna, keman, cümbüş, darbuka gibi çalgılar çalınır. Düğünde oynamak için özel maharet sahibi kimseler olduğu gibi davetliler arasında da oyuna iştirak edenler olur.

Düğünde halay, lorke, girani, dörtlü, derik, harbî,

cezayir, degenek gibi mahalli oyunlar oynanır. Düğünd oynayan özel maharet sahibi kimseler ekseriya mahal kıyafetlerini giyerek oynarlar. Kıyafetler : Cebeliye zı bın<sup>(31)</sup>, yandı döndü ipekli şalvar, kırk düğme yelek gibi.

Bir tarafta düğün ve eğlenceler devam ederken diğer tarafta davetliler için yemekler hazırlanır. Her düğün sahibi kendi malî durumuna ve davetlilerin sayısına göre yemek türünü ve miktarını tayin eder. Yemeklerin hazırlanması için özel olarak ahçılar ve hizmetçiler tutulur. Düğün ekseriya çarşamba ve pazar günü yapılır. Düğünün en hareketli safhasında damat adayının yakın akraba çocuklarından bir gurup, daha önceden kızı evinde hazırlanmış olan damadın iç çamaşırları, damatlık elbisesi, terlik ve pijaması, çorap ve ayakkabısı alınmak üzere çalgıcılarla birlikte kız evine giderler. Asbal<sup>(32)</sup> getirmek için yola çıkan gurup mahalle aralarında şarkı, türkü söyleyerek geçerler.

YOĞURT KOYDUM DOLABA  
BUGÜN BAŞIM KALABA  
KÜÇÜCÜKKEN BÖYÜTTÜM  
SENİ VERMEM ARABA

KALAYLI TAS AYRANI  
SÜRME Lİ GÖZ HAYRANI  
SENİ DOĞURAN ANA  
EDER ÇIFTE BAYRAMI



KALAYLI TAS YOĞURDU  
SENİ KİMLER DOĞURDU  
SENİ DOĞURAN ANA  
BAL İLE Mİ YOĞURDU  
Ellere vay!...

Kız evinin önünde söylenen türkülerden sonra damat adayının elbiselerinin bulunduğu tepsiyi bir erkek işçi başına alarak tekrar düğün olan eve dönerler. Ayrıca tepside bozuk para, bir demet çiçek, meyva ve şeker bulunur.

Düğün evine gelindiğinde daha evvelden damadın oturduğu taht<sup>(33)</sup> m başına bağlanan zeytin dallarındaki mumlar yakılır. Damat adayı düğün evinde boş bir odaya, kız evinden gelen damat elbisesini giymek üzere girer. Elbisenin ceketini ise küvre, damat adayının oturduğu tahtın yanına gelerek çalgıcıların refaketiyle damat adayına giydirir. Bu sırada

ÇAĞIRIN HAKOYU  
GEYDİRİN SAKOYU  
MÜBAREK OLSUN AĞA KÜVRE  
YENGİDE GÜVEĞİ

İÇİRİN ŞARABI  
GEYDİRİN ÇORABI  
GÜVEĞİ YOLLAR GELİNE  
FİLDİŞİ DARAĞI

GETİRİN MELEĞİ  
GEYDİRİN YELEĞİ  
MÜBAREK OLSUN AĞA KÜVRE  
YENGİDE GÜVEĞİ

diye Urfa'ya özgü özel olarak damatların elbise giyerken söylenilmek için bestelenmiş olan bu türküyü söylerler. Bu sırada tepside bulunan şeker, bozuk para, ve meyvalar çocuklara dağıtılmak üzere havaya serpilir. Elbiseyi getirmek için giden çalgıcılar ve işçiler bu sırada bahşiş almak için damat adayının önüne gelip çalgı çalıyor oynarlar. Bunlara önce küvre bahşiş verir. Damat ise küvrenin verdiği miktar kadar, düğünde kahve dağıtarak kahvecide dahil olmak üzere bütün hizmetlilere bahşiş verir.

Kadınlar da komşu damlardan ve duvarlardan yüzleri bürüklü<sup>(34)</sup> olarak seyreder ve düğünün en hareketli safhasında zılgıt çalarak refakat eder, düğüne renk katarlar. Düğünde oynanan mahalli oyunlardan olan dengek<sup>(35)</sup> oyunu düğünün en hareketli bölümünü teşkil eder. Bu sırada havaya havai fişekler atılır ve silahlarla ateş edilir. MIRRA denilen özel olarak yapılmış acı kahve ve siğara ikrâm edilir. Asbab yemeğine misafirler tutulur. Asbab yemeği damadın elbise giydiği gün verilen yemektir.

## KINA GECESİ – ASBAB GECESİ

Gelin perşembe günü gidecekse çarşamba akşamı, pazar günü gidecekse cumartesi akşamı yani damat ada yının elbise giydiği günün akşamı yapılır. Kız evinde kızın akrabaları, ve tanıdıkları, oğlan evinde oğlanın akrabaları ve tanıdıkları toplanır. Damat adayının olduğu yere asbab gecesi denir. Asbab gecesinde içkiler içilir, sazlar çalınır, türküler ve hoyratlar gecenin geç saatlerine kadar devam eder. Bu gecede çiğköfte, tike kebabı<sup>(36)</sup>, bostana<sup>(37)</sup> meze olarak yenir.

Gece saat onbir, oniki ye kadar gerek kına gecesinde kadınlar, gerekse asbab gecesinde erkekler mahalli yiyecekler yiyip mahalli oyunlar oynarlar. Saat onbir olunca oğlan evinden kadın, erkek ve çocuklardan isteyenler kına yakmak için kızevine giderler.

EVLERİ SEKİ<sup>(38)</sup> LİDİR  
TOPREHEN<sup>(39)</sup> EKİLİDİR  
EGER BABASI YOKSA  
DAYISI VEKİLİDİR

hala hala heeee!...

Kadınlar önde, çocuklar ortada, erkekler arkada olmak üzere toplu halde yürürler. Ellerinde fenerler olduğu halde dar sokaklardan geçerek giderler. Bu topluluktan ara sıra geri kalmış bir kadın olursa erkeklerden biri«ayallar öge»<sup>(40)</sup> diyerek ihtar eder.

PORTAKALI OYARLAR  
İÇİNE KINA KOYARLAR  
EVVEL ADİ.....Dİ  
ŞİMDİ GELİN KOYARLAR

LEBLEBİ KOYDUM TASA  
ELVURDUM BASA BASA  
BİZİM GELİN ÇOK GÖZEL  
AZICIK BOYU KISA

BAĞÇALARDA<sup>(41)</sup> PİRPIRİM<sup>(42)</sup>  
YAPRAĞI DİLİM DİLİM  
BİZ..... EVERDİĞ<sup>(43)</sup>  
..... ALLAH KERİM

ÇAKMAK ÇAKMAĞA GELDİĞ<sup>(44)</sup>  
KINA YAKMAĞA GELDİĞ  
..... DAYZE AĞLAMA  
KIZI ALMAĞA GELDİĞ

hala hala heeee!...

Kınaya gidilirken erkekler köşe başlarında fasıl ter-tip ederler. Mâni söyleyerek kınaya renk katarlar. Kız evine gelindiğinde erkekler kapıda bekler. Daha önceden kız evine gönderilen kına küvre tarafından bir kab içerisinde dua okunmuş süt ile yoğrulur. Kız ise oğlanın akrabalarından iki kadın tarafından koluna geçilerek geti-

rilip kınayı yakacak olan küvrenin önüne diz çöktürölüp oturtulur. Gelin ağlamaya başlar. (Gelin kınaya çıkarken muhakkak ağlaması lâzımdır. Aksi halde oldukça ayıplanır.) Kına yakıldığı sırada çalgıcılardan biri kaval veya keman ile uzun bir hava çalar. Uzun hava ile birlikte kapı önünde bekleyen erkeklerden biri hoyrat söyler.

KALK GİDELİM  
KINAYI YAK GİDELİM  
GÖZELDEN DOYMAK OLMAZ  
YÜZÜNE BAK GİDELİM

MERDİVANA  
SARIL ÇIK MERDİVANA  
YAR SEVMEK YİĞİT KÂRI  
NE BİLİR HER DİVANA

Bunun arkasından kızın akrabaları ve arkadaşları hep birlikte ağlamaya başlarlar. Hoyrat devam ettikçe ağlamakta ona paralel olarak devam eder. Hoyrat uzadıkça ağlamak şiddetlenir. Kız baba evinden, anne kızından ayrılacağı için ağlar. Kızın arkadaşları ise uzun bir zaman arkadaşlarından uzak kalacakları için ağlarlar. Bunun tam tersine oğlan evi ise gelinlerini götürecekleri için bu sevinçlerinden dolayı türküler söylerler.

Bir taraftan ağıt bir taraftan sevinç gözyaşları bazen iki aile arasında kavğaya dönüşür. Kadınlar kendi aralarında dille kavğa ederler. Fakat bu, gelinin gitmesine mani olamaz. Kadınlardan biri gelin veya gelinin annesine «Allah uzağ ede ölü evine mi geldiğ» diğeri bir kadın ise «Asıl çetini bundan soyna, şimdi ne var» diyerek teselli verir.

Küvre gelinin sağ avucunun içine bir altın koyarak kınayı yakar. Daha önce gelinin yüzüne örtülen pembe duvak açılarak gelinin kına yakılan eline bağlanır. Çocukların ellerinde tepsilere dikilmiş olan mumlar yakılarak gelinin başı üstünde gezdirilir. Hep birlikte kapı önünde duran erkekler ile çocuklar türkü söylemeye başlarlar.

URFALİYAM EZELDEN  
GÖYNÜM GEÇMEZ GÖZELDEN  
GÖYNÜMÜN GÖZÜ ÇIKSIN  
SEVMİYEYDİM EZELDEN

AĞAM OLASAN ÖMER  
PAŞAM OLASAN ÖMER  
BENİM OLASAN ÖMER  
YETİM KALASAN ÖMER

URFA BİR YANA DÜŞER  
ZÜLÜF GERDANA DÜŞER  
BU NASIL BAŞ BAĞLAMAK  
HERGÜN BİR YANA DÜŞER

AĞAM OLASAN ÖMER  
PAŞAM OLASAN ÖMER  
BENİM OLASAN ÖMER  
YETİM KALASAN ÖMER

URFA BİR DAĞ İÇİNDE  
GÜLÜM BARDAĞ İÇİNDE  
URFAYI HAK SAKLASIN  
BİR YARIM VAR İÇİNDE

AĞAM OLASAN ÖMER  
PAŞAM OLASAN ÖMER  
BENİM OLASAN ÖMER  
YETİM KALASAN ÖMER

Kınası yakılan gelin baba evinden ayrılmadan önce büyüklerinin ellerini, arkadaşlarının yüzlerini öperek göz yaşları arasında ayrılır.

O YANI KEÇE BU YANI KEÇE  
KIZ ANASININ EMEGİ HEÇE<sup>(45)</sup>

hala hala heee!...

Oğlan tarafı gelinlerini alarak kız evinden zılgıt çalarak ayrılırlar. Damat evine gelinle birlikte kızın yakın akrabalarından birkaç yaşlı kadında gider. Gelin gerdeğe girdikten sonra bu kadınlar geri dönerler. Eskiden gelin damat evine gece yarısından sonra yürüyerek getirilirdi. (Köylerde gelin getirme işi bir gurup atlılar tarafından yapılır).

Gelin götürme işi gündüzleri sabahleyin taksilerle yapılır. Gelin taksi ile giderken en öndeki arabaya gelin bindirilir. Yanına yakınlarından bir iki kadın oturur. Taksinin ön kısmına küvre biner ki yol üstüne bahşiş almak için çıkan kimselere bahşiş versin. Taksinin ön kısmına pembe renkte bir kumaş örtülür ve çeşitli renklerde kordelalarla bağlanıp çiçeklerle süslenir.

MASA ÜSTÜNDE BEKMEZ  
BU BEKMEZ BIYE YETMEZ  
ŞU URFA'NIN KIZLARI  
TAKSİSİZ GELİN GETMEZ

AY DOĞAR AYAZLANIR  
GÜN DOĞAR BEYAZLANIR  
GELİN OLACAK KIZLAR  
HEM GİDER HEM NAZLANIR

hala hala heeel..

Gelin önceden hazırlanmış olan özel bir odada karşılanır. Gelin kapıdan girerken kendisine verilen bir narı kapının üstüne vurarak kırar. Kırılarak dağılan nar tanelerinden evlenecek yaşa gelmiş kızlara da sevap ve uğur sayıldığından yedirilir.

SU KOYDUM SU TASINA  
GÜL KOYDUM ORTASINA  
BİZ GELİNİ GETİRDİĞ  
AĞA<sup>(46)</sup>MIN ODASINA

Sabahleyin gelin ve beraberinde gelenlere özel olarak hazırlanmış olan kahvaltılı sofrası ile çeşitli yiyecekler ikrâm edilir. Öğleden sonra süpha evinde damadın yiyeceği yemeklerden (zerde, pilav, kuzu içi, kaburga) geline gönderilir. Gelin ve beraberinde gelen yakınları bu yemeklerden yerler. Gelin geldiği sabahtan gerdeğe gireceği akşama kadar kimseyle konuşmaz. Bu kurala uymayan gelinler oğlan evi tarafından ayıplanır.



## SÜPHA YEMEĞİ

Damat gelin evine geldiği günün sabahı gelin evinden başka bir evde süpha yemeği merasimi düzenlenir.

Süpha : Pirinç, şeker, kuru üzüm, et gibi malzemelerle hazırlanır. Bu merasime damadın arkadaşları, komşuları davet edilir. Süpha yemeği sabahtan akşama kadar devam eder. Yemeğini yiyen misafirler damat ve yakınlarına hayırlı ve uğurlu olması temennisiyle veda ederek ayrılırlar. Süphanın yapıldığı gün bütün fakirlere yemekler verildiği gibi SİNİ tabir edilen tepsiler içerisinde sahan<sup>(47)</sup>lara konulmuş olan süpha yemekleri (zerde, pilâv, kuzu içi, kaburga) oğlanevi tarafından tanıdıklara erkek işçiler tarafından gönderilir. Bu yemekleri getiren kimselere yani süpha yemeği giden ev bu işçilere bahşiş verir.

Damat gerdeğe girmeden önce süpha yemeği hazırlıkları tamamlanıp yenileceği sırada damadı traş edecek olan berber süpha evinin ayrı bir odasında özel ha-

zırlıklarını tamamlar. Damadı traş edecek olan berber damadın devamlı traş olduğu berberdir. Damat kızıevi tarafından sorulup araştırılırken berberinden de sorulur.

Evvela küvre ondan sonra da damat berberine ve berber çırağına küvrenin verdiği miktar kadar bahşiş verir.

Akşama yakın bir gurup damadı, yakınları ve arkadaşları süpha evinden alıp gelinin bulunduğu eve götürürler. Bu sırada damat önde olmak üzere toplulukla birlikte gurup halinde mahalle aralarından geçerek giderler. Damat evin önüne geldiği zaman kendisiyle birlikte gelen bir hoca dua okur. Damat önce hocanın sonra sırasıyla küvrenin, babasının, büyüklerinin ellerini öper. Bu sırada önceden damadın geleceği anı gözetleyip damlarda ve duvarlarda bekleyen kadınlar zılgıt çalarlar.

Damat bu ortam içerisinde sokak kapısından içeri girer. Avluda ise damadı annesi ve yaşlı kadın akrabaları beklerler. Damat bunlarında elini öperek gelinin bulunduğu odaya girer. Oda da kendisini yaşlı bir kadın karşılar ve damat ile gelinin tanışmalarına yardımcı olur. Mutlu bir hayat temennisisiyle odadan ayrılır. Damat ile gelin gerdek (zifaf) gecesi eski bir inanışa göre sabaha kadar uyumazlar. Buna da sebep uyuyunca ömürlerinin kısa olacağı inancıdır. Bunun için damadın ve gelinin arkadaşları kendilerine fındık, leblebi, fıstık ve çeşitli yiyecekler ikrâm ederler, ki sabaha kadar uyumasınlar ve bu oturma anında can sıkıntılarını bu yemişleri yemekle geçirsinler.

## GÜVEYİ HAMAMI

Damat evliliğin sabahı erken saatlerde akraba ve arkadaşları tarafından hamama götürülür. Güveği hamamından bir gün evvel hamamcı haberdar edilir. Damat için özel olarak bezenmiş bir tahtta oturtulur. Tahtın başına zeytin dallarına bağlanan mumlar yakılır.

Damat bu bezenmiş tahtta oturarak hamama gelen misafirlerin tebrikini kabul eder. Misafirler yıkandıktan sonra damat da yıkanıp yine yerinde oturur. Damadın yakınlarından biri «**Ağam hamam yimeğini ben yapıyam**(<sup>48</sup>) diyerek orada bulunan bütün misafirleri yemeğe davet eder. Yemeği yapacak kimsenin evinde bu misafirler toplanır. Mevsimine göre kebab türlerinden (Domatesli, patlıcanlı, elmalı, yoğurtlu) biri yapılır. Yemek yenildikten sonra damadı evine getirirler. Damat eve geldiğinde babasının ve annesinin ellerini öper. Sonra gelin, kocası başta olmak üzere kayınbabasına(<sup>49</sup>), kaynanasına(<sup>50</sup>), kayınına(<sup>51</sup>), görümüne(<sup>52</sup>) çeşitli hediyeler (Gömlek, elbiselik kumaş, kravat, kol saati vs.) verir. Buna çeyiz günü denir.

## DUVAK GÜNÜ

Evliliğin ikinci günü duvak günüdür. O gün gelinin yakın akrabaları gelin evine gelirler. Damat duvak yemeği için bir koç alır. Yemekler hazırlanır.

Gelin duvağını, gelinliğini giyerek gelip kaynanasının odasında oturur. Oğlan evinden bir çocuk gelinin duvağını bir oğlavı<sup>(53)</sup> nın ucuna takarak kaçıır. Kadınların zılgıt sesleri arasında güveğiye götürür. Duvağı kaçıran çocuğa damat bahşış verir. Duvak kaçırmadan sonra gelin elbisesini değişip başına bir taç takarak gelip tekrar yerinde oturur.

Bu olay sabahleyin yapılır. Tanıdıklar, kavumlar<sup>(54)</sup> geline çeşitli hediyeler verirler. Bu hediye veren kimseler ilk cumaya gelemyecek kimselerdir. İlk, ikinci ve üçüncü cumalara gelecek olanların duvak günü hediye vermelerine lüzum yoktur. Zaten bu hediye veren kimseler ekseriye çok yakın akrabalarıdır.

Duvak günü akşama kadar devam eder. Öğle zama-

nı duvak yemeğinden sonra kahveler, şekerler ikrâm edilir. Duvak gününe gelinin annesinden başka bütün tanıdıklar ve akrabalar gelirler. Duvak gününün akşamı gelinin annesi kızını ve damadını akşam yemeğine davet eder. Gaye gelinin anne ve babasının damatlarını yakından tanımak içindir. Çünkü gelinin baba ve annesi damatlarını tam olarak tanımak fırsatını bulamamışlardır. Bu davette çiğköfte, kıymalı ekmek<sup>(55)</sup>, kadayıf vs. gibi yiyecekler ve meyvalar ikrâm edilir. Damat kaynanasını elini öptüğü zaman kaynanası ona çeşitli hediyeler (altın yüzük, kol saati, elbiselik kumaş vs.) verir. Gece saat onbir veya oniki olunca damatla gelin evlerine dönerler.

İlk, ikinci ve üçüncü cumalarda bütün tanıdıklarla gelini ziyarete gelirler. Gelin göre'ye gelirken çeşitli hediyelere getirirler. Giderken de oğlanevi tarafından gelin verilen ve gelinin getirdiği çeyizler görülür., gelin evi gezilir. Geline mesut ve bahtiyar dolu günler temennisiyle «Allah sonunu getirsin, ağbatı kalanlara ola» diyere ayrılırlar.

## GELİN HAMAMI

Evliliğin onbeşinci günü (cumartesi veya perşembe) bütün tanidiklar ve akrabalar hamama davet edilir. Bütün misafirler gelin hamamında toplanırlar.

Gelin çeyiz olarak baba evinden getirdiği hamam takımlarını bir bohça içerisinde getirir. Bu bohçayı kayme<sup>(56)</sup>lerden biri açarak gelinin kaynanasından bahşiş alır. Ekseriya Yıldız Hamamına gidilir ki (şimdi yıkılmıştır) gelin güveğiye yıldız gibi görünsün. Veya Cincıklı Hamama gidilir ki gelin güveğiye cincık<sup>(57)</sup> gibi görünsün. Bu mahalli bir inanıştır.

Güveği tarafının maddi durumu iyi ise hamam kirâlanır. Hamam o gün hususi onlar için çalışır ve başka müşteri alınmaz. Yalnız sevap sayıldığından hamama gelen kerbigitler<sup>(58)</sup> geri çevrilmez. Hamamda bulunan bir tahtın üstüne halılar, minderler serilir. Onların da üzerlerine el işlemeli beyaz örtüler serilir. Güzel bir elbise giydirilen gelin tahta oturtulur. Gelin ve damat evi

tarafından davet edilen bütün misafirlere yemekler ik-  
râm edilir. (kebab, kadayıf, kıymalı ekmek, hedik<sup>(59)</sup>) vs.  
Bunları Hamamda tahtlar üstünde tabaklara konarak ye-  
nir Hamamın kaymeleri misafirlere hizmet ederler, dama-  
dın annesinden bol miktarda bahşîş alırlar.

Gelin de misafirlerden sonra yıkanıp yine kendisi  
için hazırlanan yerde oturur. Zeytin dallarına bağlanan  
mumlar yakılır. Bütün misafirlerin sabunları ve hama-  
mın bütün masrafları damadın annesi tarafından ödenir.



## SÜNNET DÜĞÜNÜ

Sünnet düğününde yine küvre denilen vekil vardır. Bu vekil sünnet olacak çocukları kucağına alarak sünnet ettirir. Sünnet olacak çocuklara bir hafta evvelden elbiseler diktirilir. Güzel el işlemeli yataklar hazırlanır. Sünnet kıyafetlerinden olan zubın ve üstü sim işlemeli şapkalar alınır.

Sünnet gününden bir iki gün evvelden gelecek olan misafirlere yemekler hazırlanır. Sünnet düğününün belli başlı yemeklerinden olan tirt(60) ikrâm edilir. Yemeğin hazırlanması için ahçılar tutulur, büyük kazanlarda yemekler pişirilir. Sünnet günü sabahın erken saatlerinde misafirler sünnet yapılacak evde toplanırlar. Sünnet vakti geldiği zaman büyük bir masanın üzerine bir örtü serilir. Sünnetçi bu masanın altına girer ve kendine göre özel hazırlıklarını tamamlar. Küvre ise sünnet olacak çocuğu kucağına alıp bu masanın yanına konulan sandalyede oturur.



Sünnet olacak çocuk acıyı duymasın diye sünnet anında ağzına şeker ve lokum koyulur. Sünnet bittikten sonra çocuk, hazırlanmış olan yatağına yatırılır. Arkasından yemek faslı başlar. Gurup halinde masalara oturan misafirlere yemekler ikrâm edilir. Yemek yiyen birinci gurup misafirler başka bir odaya alınarak kahveler, sigaralar ikrâm edilir. Birinci gurubun boşalttığı masa derhal temizlenir ikinci gurup misafirler için yeniden tanzim edilir.



## İ N D E K S

- 1 — Geliyor
- 2 — Karın
- 3 — Sana
- 4 — Evlendireceğim
- 5 — Aile sırrını ifşa etmeyen, cefasını açığa vurmayan, dert çekmesini bilen kızlar için kullanılan mahalli bir deyim.
- 6 — Vebali
- 7 — Kimlerdensiniz. (Urfa'da bilhassa kız aranırken ailenin geçmişini öğrenmek ve onun hakkında gerekli bilgileri toplamak için kız evi tarafından oğlan evine sorulan soru)
- 8 — Oturuyorsunuz (Muhatabın hangi yörede oturduğunu araştıran deyim)
- 9 — Ne iş yapar.
- 10 — Anlat
- 11 — Soralım

- 12 — Kocan, Beyin
- 13 — Hil'at (Evlennemelerde oğlan evi tarafından kızın kardeş ve dayısına verilen para)
- 14 — Avlu
- 15 — Atıyor
- 16 — Satıyor
- 17 — Yüzü ve astarı olmayan yorgan
- 18 — Yatıyor
- 19 — Geçgit
- 20 — Yüzük
- 21 — Sağdıç. (Küvrelilik iki ailenin bütün fertlerini yakın akraba derecesinde birbirine yaklaştıran bir bağdır. Küvre olan iki ailenin kadınları diğer tarafın erkeklerinden kaşmazlar (örtünmezler) Hatta nikâh düşmeyecek kadar akrabalık şekline gelir. Birbirlerinden kız alıp vermezler)
- 22 — Marul
- 23 — Düğünlerde haberci olarak gönderilen işçi kadın
- 24 — Patlamış mısır
- 25 — Buğday, menegüç, karpuz çekirdeği, kendir tohumu vs. tanelerin birlikte kavrularak yenmesi
- 26 — Fincan böreği
- 27 — Güneşte kurutulmuş şıra
- 28 — Pestil

- 29 — Çekçek'in bulgur veya pirinç ilave edilmiş bir çeşidi
- 30 — Darısı
- 31 — Entari
- 32 — Elbise
- 33 — Tahtadan yapılmış yatılmaya ve oturmaya mahsus yüksek karyola
- 34 — Yüzü örtülü
- 35 — Sopa
- 36 — Kuşbaşı kebab
- 37 — Salçalı ve nar suyundan yapılmış çoban salata
- 38 — Korkuluksuz teras
- 39 — Fesleğen
- 40 — Kadınlar öne
- 41 — Bahçelerde
- 42 — Semizotu
- 43 — Evlendirdik
- 44 — Geldik
- 45 — Boşa, boşuna
- 46 — Ağabey
- 47 — Bakır yemek kabı
- 48 — Yapıyorum
- 49 — Kayınpederine
- 50 — Kayınvalidesine
- 51 — Kayınbiraderine
- 52 — Görümcesine

- 53 — Oklava  
54 — Akrabalar  
55 — Lahmacun  
56 — Hamamda hizmet eden işçi kadın  
57 — Parlak boncuk  
58 — Fakirler  
59 — Nohut ve buğdayın kaynatılarak yenmesi  
60 — Haşlanmış et suyu, çorba

Fiatı : 600 Krş.